

ISSN 2410-4388

Virtus

SCIENTIFIC JOURNAL

October,
issue 17,
2017

Published 10 times a year

УДК 37.013.3"19"

Розман І.І.,

к.пед.н., доцент, Мукачівський державний університет, rozmanii@ukr.net

Україна, м. Мукачево

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ В ОКРЕМИХ ПЕРСОНАЛІЯХ КІНЦЯ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті висвітлюється загальний огляд педагогічної думки в Україні наприкінці ХХ століття. Викладено огляд діяльності вчених-педагогів, в основу яких покладено джерела народної педагогіки. Надана загальна інформація про основні напрямки роботи відомих і маловідомих вчених в галузі виховання молодого покоління. Зазначено вклад у демократичне формування освіти даного періоду, порушено питання про взаємозалежність особистості як вченого та громадського діяча, вихователя, методиста. Проаналізовано вклад вчених-педагогів кінця ХХ століття для розвитку сучасних педагогічних вчень.

Ключові слова: персоналії, дослідження, формування, психолого-педагогічний, спадщина.

Постановка проблеми. В наукових виданнях існує багато досліджень, загальних оглядів щодо педагогічної ідеї в Україні в кінці ХІХ і початку ХХ століть. Висвітлено педагогічну діяльність видатних вчителів України, доведено, що наша українська педагогіка бере свій початок з народних джерел, що українська етнопедагогіка відображає історію праці, спосіб життя нашого народу, його ідеали, устремління до знань. З цього випливає, що відомі вчителі краю, які проявили інтерес до розвитку особистості, активно брали участь в розв'язанні проблеми народної освіти, школи та педагогічної думки. Першоджерела, які характеризують розвиток педагогічної думки з ХVІІІ, належать ще Феофану Прокоповичу, Григорію Сковороді, Михайлу Козачинському. Головним критерієм виховання є повага до людини, до праці, любов до природи. Їх спадщина надихає на здійснення ідей народної педагогіки. У зв'язку з цим і виникає питання про вивчення відомих і маловідомих педагогів України [1, с.2].

Мета роботи – розглянути окремі персоналії вчених-педагогів України кінця ХХ століття в контексті основних напрямків науково-педагогічних досліджень.

Виклад основного матеріалу. Кінець ХХ століття характеризується потужним розвитком педагогічної думки. Вчені-педагоги України досліджують і виховання особистості і методи навчання молодого покоління.

Кінець ХХ століття привертає увагу як окремий етап розвитку педагогічної науки; його представниками виступають такі видатні педагоги-учені як Сава Христофорович Чавдаров (1982–1962) Григорій Силич Костюк (1899–1982 рр.), Степан Андрійович Литвинов (1892–1982 рр.), Василь Олександрович Сухомлинський (1918–1970 рр.), Олексій Микитович Русько (1906–1964 рр.), Іван Омелянович Синиця (1910–1976 рр.), Микола Павлович Ніжисинський (1905–1986 рр.), Андрій Данилович Бондар (1913–1983 рр.), Борис Степанович Кобзар (1926–2001рр.), Василь Іванович Помагайба (1892–1972 рр.), Василя Івановича Чепелева (1918–2000 рр.) та інші [1; 2, с.25-28].

До плеяди видатних учених-педагогів слід віднести доктора педагогічних наук, професора, заслуженого учителя України викладання української літератури, написала і видала посібники з курсу Тетяну Федорівну Бугайко (1898–1972 рр.), яка успішно розробила основні

принципи методики, а також з психолого-педагогічних проблем підготовки педагога у вищій школі.

Видатною особистістю в Україні в галузі психолого-педагогічних знань був дійсний член АПН СРСР, доктор психологічних наук, професор, заслужений діяч науки Григорій Силич Костюк, який створив НДІ психології і був протягом 25 років незмінним його директором. Г.С. Костюк успішно досліджував проблему співвідношення навчання, виховання і розвитку, які одержали світове визнання. У 1967 році видає капітальний труд «Розвиток і виховання». Вчений Г.С. Костюк залишив після себе понад 300 наукових фундаментальних праць.

У відомого діяча народної освіти, члена-кореспондента АПН СРСР, Олексія Микитовича Русько, домінував принцип дослідження у галузі організації освіти. Дані питання висвітлюються ним більш ніж в ста наукових доробках. Русько О.М. активно займався саме питанням виробничого навчання, а також проблемами дидактики, школознавства і методів навчання хімії. Це був організатор створення інституту наукових кореспондентів і першим президентом Педагогічного товариства в Україні [3].

У розвитку невідкладних педагогічних питань доктор педагогічних наук, професор Андрій Данилович Бондар є автором понад 150 наукових праць з питань суспільного виховання учнів. Цінні його праці «Школа, сім'я, громадськість» і «Вихователь групи продовженого дня». Велику увагу вчений приділяв основам відбору змісту вищої освіти, методиці організації педагогічної практики. Свої знання та талант наукового керівника, допомогли йому підготувати тридцять кандидатів наук для України, Литви, Грузії, Білорусії та інших республік. Бондар А.Д. був активним членом Педагогічного товариства [3, с.25-36].

Поряд з А.Д. Бондаром у розробці громадського виховання бере активну участь доктор педагогічних наук, професор Борис Степанович Кобзар, який вивчав комплексний підхід до організації виховної роботи в школах-інтернатах. Професійна діяльність Кобзара Б.С. присвячена підготовці юного покоління до подальшого подружнього життя. У наукових працях домінувало питання дитячої основи батьківської педагогіки. За часи керування НДІ педагогіки активізувалась педагогічна думка, організовувались і проводились конференції,

симпозіуми, активно працювали клуби творчої педагогіки.

У цей період питання історичного розвитку народної освіти і педагогічної ідеї широко висвітлюються в Україні. В результаті плідної роботи були створені ґрунтовні праці, зокрема спеціальні томи «Наукових записок» інституту педагогіки («З історії школи і педагогічної ідеї на Україні» від т. XX., 1965. вип. 5) і Київського університету («З історії боротьби за народну освіту», 1965, с.5) професора М.М.Грищенко «Народна освіта в західних областях України» і професора М.С.Гриченко «Нариси історії школи в Українській РСР» [4, с.10-21].

Сухомлинський одним із перших у радянській педагогіці свого часу став розробляти гуманістичні традиції вітчизняної та світової педагогічної думки. У роботі «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості» автор пише про те, що «кожна людина вже в роки дитинства й особливо в отрочстві й ранній юності повинна досягти щастя повноти свого духовного життя, радості праці та творчості» [5, с.373]. Сухомлинський не встановлював чітких меж між різними сторонами виховання. У будь-якому діянні він виділяв як необхідний розумовий розвиток і працю, виховання моральне, естетичне, екологічне, вивчення й урахування індивідуальних і вікових особливостей дітей, взаємини родини та школи, педагогічну майстерність учителя.

Виховний процес невід'ємно пов'язаний з навчанням учнів. Вчені-педагоги, опираючись на ґрунтовні емпіричні дані, довели, що використовуючи правильно підібрані методи навчання, учні засвоюють матеріал набагато результативніше і з більшим відсотком вміння використовувати набуті знання у житті. Під керівництвом талановитого педагога-дослідника Василя Івановича Помагайби вчені НДІ педагогіки розробили і експериментально перевірили дидактичні основи засвоєння знань, формування навчальних навичок, систематизації і узагальнення знань в учнів V-VIII класів. Ці дані успішно дослідив і висвітлив у своїй монографії ст. науковий працівник, кандидат педагогічних наук В.О.Онищук «Дидактичні основи усвідомлення учнями навчального матеріалу» (1964), яка позитивно оцінена науково-педагогічною громадськістю. Його перу належать ще ряд монографій із проблем дидактики, методів навчання [1, с.9].

Група науковців інституту педагогіки України, викладачів педвузів, аспірантів і передових учителів під керівництвом професора В.І.Чепелева вивчала шляхи удосконалення навчально-виховного процесу у загальноосвітніх школах дорослих, результати яких узагальнено в монографіях «Школа і завод», «Організація навчально-виховної роботи в заочній школі». Проблеми кібернетичного підходу до навчання досліджувалися Н.М. Розенбергом, а програмованого навчання – В.Ф. Шморгуном, А.В. Сердюком та Р.П. Скульським.

Яскраву сторінку в розвиток педагогічної науки й освіти вписав Золтан Золтанович Жофчак (народився 1934 р.), український педагог-новатор, відмінник народної освіти, заслужений учитель України, народний учитель України, учитель музики, фізики, методист і директор Ужгородської авторської школи № 2 (з 1962р.). Його

авторська школа характеризується такими ознаками, як наявність оригінальної ідеї, що сформульована задля досягнення вагомих результатів діяльності; забезпечення її оригінальними змістом, методами, формами, засобами реалізації; добір кваліфікованих кадрів, спроможних творчо розв'язувати складні завдання; розробка навчальних програм, які відображають особливості і профіль авторської школи; підготовка авторських навчальних посібників, підручників, кабінетів, лабораторій; утвердження в навчальному закладі власних традицій, що акумулюють педагогічний досвід. Золтан Золтанович Жофчак – автор понад 100 друкованих праць, які виходили окремими книжками, друкувалися в журналах і збірниках, в обласних та республіканських газетах. Багатогранна й багаторічна науково-педагогічна, новаторсько-пошукова діяльність З. Жофчака спрямована на розвиток здібностей учнів, творчий характер їх мислення, набуття ними суми необхідних знань і формування їх як знаючої морально-естетичної, мистецько-духовної особистості [10, с.7,9].

Висновок. Як бачимо, загальний огляд педагогічних надбань окремих вчених-педагогів кінця ХХ століття, доводить, що аналіз наукової літератури та педагогічного джерелознавства свідчить, що педагогічна думка базується на комплексі різноманітних джерел, які є носіями наукової інформації та важливі для розвитку педагогічної думки та педагогічної науки.

Зазначений аналіз дозволяє зробити висновки про те, що педагогічно-інформаційні джерела, що містять матеріал про педагогічну персоналію, можна вивчати і зіставити з різними історичними віхами.

На сучасному етапі проблеми розвитку школи, освіти, педагогічної думки успішно вирішують такі вчені-дослідники як професори М.Шкіль, А.Алексюк, О.Киричук, В.Креминь, Д.Ярмаченко, В.Бондар, І.Зяюн, В.Кузь, Б.Євтух, М.Стельмахович, С.Максименко, О.Мороз, А.Богущ, Ю.Приходько та ін.

В період будівництва незалежної України їх наукові праці збагачують педагогічну думку і сприяють розвитку освіти і школи незалежної України. Адже відомо, що інтеграції педагогічної мудрості минулого і нових підходів забезпечується досягнення якісно нового рівня роботи сучасної школи.

Література

1. Томоннай В.Т., Росул В.В. *Видатні педагоги України (XIX-XX ст.)* / В.Т.Томоннай, В.В.Росул. – Ужгород: 2001. С.1-6.
2. Мосіяшенко В.А. *Історія педагогіки України в особах* / В.А. Мосіяшенко, Л.В. Задорожна, О.І. Курюк. – Суми: Університетська книга, 2005. – с. 266.
3. Калуська Любомира *Видатні українські педагоги. Інформаційний збірник* / Любомира Калуська. – Тернопіль: 2008. – 223 с.
4. *Педагогічна наука на сторінках журналу «Советская педагогика» (1937–1991): бібліогр. покажчик* / Уклад. проф. Н.С. Побріченко. – Умань: ІВП Жовтий, 2010. – 324 с. 7. Прокоф'єв М.А. *Советская система просвещения к 60-летию Великой Октябрьской социалистической революции* / М.А. Прокоф'єв // *Сов. педагогика*. – 1978. – № 1. – С. 10-21.
5. Сухомлинський В.А. *Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості* / В.А. Сухомлинський // *Історія педагогіки в Росії*. – М., 1999. – С. 373.

6. Квіт С. Мені багато років снився Ужгород. / С.Квіт // «Старий замок». – 2009. – №6 (918), 19-25 лютого. – С. 13.

7. Сухомлинська О.В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О.В. Сухомлинська. – К.: А.П.Н., 2003. – 68 с.

8. Сухомлинська О. Розвиток особистості і освіта: історичний вимір / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2008. – № 2. – С. 41-47.

9. Національна стратегія розвитку освіти в Україні до 2021 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

10. Білавич, Т. Педагогічне новаторство в Україні в контексті освітньої практики Золтана Жовчака / Т. Білавич, І.І. Розман // Молодь і ринок: науково-педагогічний журнал. – Дрогобич, 2017. – №5(148). – С. 7, 9.

References

1. Homonnay V.H., Rosul V.V. Vydatti pedahohiyi Ukrayiny (КіІКі-КіКі st.) / V.H. Homonnay, V.V. Rosul. – Uzhhorod: 2001. S. 1-6.

2. Mosiyashenko V.A. Istoriya pedahohikiy Ukrayiny v osobaki / V.A. Mosiyashenko, L.V. Zadorozhina, O.I.Kurok. – Sumy: Universitet's'ka knyha, 2005. – s. 266.

3. Kalus'ka Lyubomyra Vydatti ukrayins'ki pedahohiyi. Informatsiynyy zbirnyk / Lyubomyra Kalus'ka. – Ternopil: 2008. – 223s.

4. Pedahohichna nauka na storinkakh zhurnalu «Sovet'skaya pedahohiyka» (1937–1991): bibliohr. pokazhchyk / Uklad. prof. N.S. Pobirchenko. – Uman: PP Zhovtyy, 2010. – 324 s.

5. Prokof'ev M.A. Sovet'skaya sistema prosveshchenyya k 60-letyuy Velykoy Oktyabr'skoy sotsyalystycheskoy revolyutsyy / M.A. Prokof'ev // Sov. pedahohiyka. – 1978. – # 1. – S. 10-21. Sukhomlyns'kyy V.A. Problemy vykhovannya vsebichno rozvynenoyi osobystosti / V.A. Sukhomlyns'kyy // Istoriya pedahohikiy v Rosiyi. – M., 1999. – S. 373.

6. Kvit S. Meni bahato rokiv snyvsya Uzhhorod. / S.Kvit // «Staryy замок». – 2009 – № 6 (918), 19-25 lyutoho. – S. 13.

7. Sukhomlyns'ka O.V. Istoriya-pedahohichinyy protses: novi pidkhody do zahal'nykh problem / O.V. Sukhomlyns'ka. – K.: A.P.N., 2003. – 68 s.

8. Sukhomlyns'ka O. Rozvytok osobystosti i osvita: istorychnyy vymir / O.Sukhomlyns'ka // Shlyakh osvity. – 2008. – # 2. – S. 41-47.

9. Natsional'na stratehiya rozvytku osvity v Ukrayini do 2021 roku. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

10. Bilavych, T. Pedahohichne novatorstvo v Ukrayini v konteksti osvityy praktyky Zoltana Zhovchaka / T. Bilavych, I.I. Rozman // Molod' i rynek: nauko-pedahohichnyy zhurnal. – Drohobych, 2017. – #5(148). – S. 7, 9.

Rosman I.I.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Department of philological disciplines and social communications
Mukachevo State University of Mukachevo, rozmanii@ukr.net

Ukraine, Mukachevo

PEDAGOGICAL IDEAS IN PERSONALITIES OF THE END OF THE 20th CENTURY

The article covers the general review of pedagogical thought in Ukraine at the end of the twentieth century. The review of the activities of scientists-teachers is based on which the sources of folk pedagogy are laid and general information on the main directions of work of outstanding scientists in the field of upbringing of the younger generation is given.

The contribution to the democratic formation of education of this period is noted, the issue of the interdependence of the individual as a scientist and public figure, educator, methodologist is raised. The contribution of scientists-teachers of the late twentieth century to the development of modern pedagogical doctrines is analyzed.

Key words: personalities, research, formation, psychological and pedagogical, heritage.

